

"שומרות הסיפורים" - פרויקט התיעוד של מרכז הסיוע

מירי מרגלית * ואורלי ליברמן **

"ביום העצמאות היה לי חופש, ותיכננתי לישון עד מאוחר, אבל משהו העיר אותי ממש מוקדם. מן קול פנימי שקרא לי לצאת כבר החוצה. החלטתי לצאת לטבע, למקום מסויים שאהוב עלי במיוחד. יש שם במקום בית קפה נחמד, אבל משום מה אני אף פעם לא נכנסת אליו. הכנתי לי תרמוס קפה ולקחתי ספר. מזג האוויר היה מושלם מעונן וכמעט חורפי. נהנתי מאוד לשבת בפניה החביבה עלי ולהביט בנוף. אינני יודעת למה, אבל החלטתי שמתחשק לי קפה הפוך מבית הקפה. כשהתקרבתי למבנה נדהמתי לגלות שבין היושבים בו נמצא הבכיר שתקף אותי לפני שנים. לא ראיתי אותו מאז, את מי שפגע בי לפני למעלה מ-20 שנה. זה היה פשוט מדהים. לא ידעתי מה לעשות.

התיישבתי על אחד הכסאות והבטתי בו. הוא התבגר אבל נראה שמח ונינוח בין חבריו. כל כך הרבה מחשבות רצו לי בראש בזמן כל כך קצר. החלטתי שזו שעת, שזו הזדמנות להשתחרר באופן סופי. ניגשתי ופניתי אליו. בתחילה הוא לא זיהה אותי. כשהצגתי את עצמי הוא מייד הציע שנלך הצידה לדבר. "אם יש בעיה נפתור אותה בשקט", אמר לי. סירבתי.

"על מה את רוצה לדבר?" הוא התעקש להוביל

"על נושא שאתה מומחה בו: הטרדה מינית", אמרתי.

מאותו רגע כבר אינני יודעת בדיוק מה היתה תגובתו המיילים פשוט נבעו ממני: "תפסיק להעמיד פני לא יודע ולא מבין! אתה זוכר טוב מאוד שתקפת אותי במכונית שלך כשהייתי בחודש שמיני בהריון כשחזרנו מכנס מקצועי יחד".

אין לי מושג מאין היה לי הכוח לעשות זאת ולא להחמיץ את ההזדמנות שנקרתה לי.

"אני לא שכחתי עד היום. עברו מאז מעל 20 שנה. הבן שלי חייל קרבי. ואני סוחבת את הטרואומה עד היום, את התקיפה והחוצפה שלך. ואתה יושב לך מול הנוף ונהנה. הגיע הזמן שתדע. אתה עומד לקבל דיסק בו תיזכר בכל מה שקרה".

"תמיד הרגשתי שאני חייבת לשמור על הפרטים. ועכשיו לאחר שמסרתי למשמורת את הסיפור לפרויקט התיעוד של מרכז הסיוע, אני נקיה. אני לא מדפדפת בזה יותר, כמו שדיפדפתי קודם. אני מרגישה שהתנקתי, שמסרתי את זה למישהו אחר". כך אמרה לנו צ. כמה שבועות לאחר שמסרה את עדותה לארכיון ההולך ונבנה במרכז הסיוע. היא תיארה תחושת קלילות וניקיון, ותחושה שאפשר להמשיך הלאה חופשיה ממעמסה כבדה שהעיקה עליה במשך למעלה מ-30 שנים.

צ. הותקפה על ידי אדם זר בהיותה אישה צעירה, היא הצליחה לברוח ממנו ופנתה מייד למשטרה. התוקף נתפס, נמצא אשם ונשלח לריצוי עונשו בכלא למספר שנים. צ. טופלה לטענתה באופן ראוי, הוגן ואחראי על ידי המערכת, וזכתה ליחס תומך ואוהד ממשפחה וחברים.

למרות הטיפול המסור, והפתרון המיטבי, לא היתה המערכת מסוגלת לספק לה מקום מבטחים להפקדת נטל נשיאת הסיפור בעצמה. הפקדת סיפורה בארכיון של פרויקט התיעוד שינתה בה משהו מהותי. היא מרגישה נקיה.

צ. אינה מוסרת העדות היחידה המתבטאת באופן שכזה בשיחת הבירור שאנו עורכות עם כל אחת ממפקידות העדויות במאגר שלנו. החלטנו להביא כאן שיתופים אחדים ישירות מפיהן של מוסרות העדות כדי להמחיש את כוחו של התהליך והשפעתו המיטיבה על המשתתפות בו.

"זה יושב לי בראש כבר למעלה מ-20 שנה". כך אמרה לנו ר. בשיחת ההכנה למתן העדות. "בא לי להוציא את זה כבר". ואכן ר. יצרה לעצמה תהליך שחרור יחודי. כמה שבועות לאחר שמסרה עדותה לפרויקט התיעוד התקשרה ר. ושאלה את מירי: "את יושבת? כדאי שתשבי". היא סיפרה בהתרגשות וגאווה גדולה: "את יודעת שביום העצמאות 2016 הדלקתי משואה? את המשואה הפרטית שלי!"

לפני למעלה מ-20 שנה עברה ר. ניסיון לאונס בעודה מצויה בחודש השמיני להריון. התוקף היה קולגה בכיר מאוד במקום עבודתה.

לפני שמפעילות את המצלמה או מזכירות להן, שאיננו נוהגות להפריע למהלך מתן העדות, או לשאול שאלות, למעט מקרים בהם ישתמשו במושגים לא מוכרים. אנו מבהירות שהשרביט הוא שלהן. ואם ירצו שנשאל שאלות הן מוזמנות לבקש זאת.

פעמים רבות הן מבקשות הנחיה ושאלות לפני שהן מתחילות להצטלם. ואז הוידאו רץ, המילים מתחילות לטפטף לאיטן, הפנים מתוחות והגוף נוקשה. קשה לחצוב מילים ודימויים ממחצבה שעמדה שוממה עשרות שנים. אבל האומץ, הנחישות, והרצון להשתחרר מהמעמסה שבנשיאת הנטל לבדן מחלצת מהן כוחות שלא יתוארו, ואז לאט לאט הזליגה הופכת לזרם ולפעמים אפילו לשטף, המבט מתחדד והיציבה מזדקפת. את הסיפור הזה הן באו להפקיד כאן.

לא עוד שתיקה. לא עוד בושה. לא עוד פחד.

פרויקט התייעוד קם כדי להנכיח את סיפור התקיפה המינית בשיח החברתי באופן אחראי, מתמשך ומגונן. לשמחתנו גילינו כי השינוי בשיח אכן מתרחש סביבנו כמעט בכל מרחב, אך את התוצאה התרפויטית המיטיבה של הפקדת הסיפורים בארכיון שבנינו לא יכולנו לשער.

אנו קוראות לכל מי שחוו פגיעה מינית לבוא ולהפקיד את סיפורם במאגר שיצרנו, ומברכות את החלוצות שסללו עבור כולנו את הדרך להקמתו של הפרויקט.

ליצירת קשר ולברור פרטים לגבי הליך הפקדת עדות:

1202 - נשים | 1203 - גברים

03-6011910 - ישיר

מייל: teud@ta1202.org

* עובדת סוציאלית, רכזת הליך פלילי במרכז סיוע תל אביב
** מאמנת אישית, מנחת מעגלי נשים ומדריכה למיניות בריאה, מתנדבת במרכז סיוע תל אביב

ר. הבטיחה לתוקף שתשלח לו עותק מהתייעוד שהפקידה בארכיון במרכז הסיוע. חשוב לה שהוא ידע ויבין מה עשה. מה יקרה עם זה הלאה היא לא יודעת.

מ. אדם כבן 80 התקשר לקו החרום והמשפט הראשון שאמר: "אני לא יכול לשאת את המחשבה שאני אקח את הסיפור שלי לקבר".

בפרויקט התייעוד של מרכז הסיוע, לו אנו קוראות בינינו, פרויקט "שומרות הסיפורים", אנו מתעדות בוידאו סיפורי חיים של מי שחוו תקיפה מינית. את ההשראה להקמת הארכיון שאבנו ממיזם התייעוד בעמותת נט"ל. "יש חשיבות חברתית והיסטורית לתייעודם של הסיפורים המושקפים" אמרה לנו רכזת המיזם בנט"ל, שם מתועדים סיפוריהם של הלומי קרב ונפגעי פעולות איבה. גם לסיפורים המושקפים של התקיפה המינית יש חשיבות חברתית והיסטורית.

אלו הם הסיפורים השוזרים מחרוזת נרטיבית שקופה, סיפורים שאין להם קול ואין להם מרחב בטוח, ובודאי שאינם נתפשים כבעלי חשיבות קולקטיבית.

התקיפה המינית נחשבת לחווייה קשה ומורכבת, ובעיקר אישית. למרות המספרים העצומים, למרות החשיפה ההולכת וגוברת ברשתות החברתיות ובמרחב הציבורי, איכשהו עדין נשארת התופעה כתם פרטי, שיפה לו הכביסה בבית פנימה.

החלטנו להניח את הנרטיב על השולחן הציבורי. הגיעה העת לייצר מרחב בטוח מוסדי לשימור סיפורי התקיפה המינית. לא עוד פרסומים סנסציוניים בתקשורת, לא עוד אובדן שליטה של הקורבן והכפשתה. אצלנו בארכיון מוזמנת כל מוסרת עדות, וגם מוזמן כל מפקיד סיפור לשלוט באופן מוחלט באופן בו יתועד וישמר סיפורם.

את התסריטאית, הבמאית והצלמת, אנחנו רק האצבע שלוחצת על כפתור ההפעלה - אנחנו מסבירות לאמיצות והאמיצים שמגיעים לאולפן הצנוע שהקמנו במרכז הסיוע לנפגעות ולנפגעי תקיפה מינית בתל אביב. והן מגיעות ומגיעים מכל חלקי הארץ. מתיישבות ברעד מול המצלמה, קוראות בעיון את המסמכים המבהירים להן מה האפשרויות העומדות בפניהן לגבי התייעוד עצמו, ואיזה שימוש נוסף יעשה בו על פי רצונן (למטרות מחקר, לפרסומים בעילום שם וכדומה). ומתחילות.